

Macintosh

Een avontuur met open einde. We zijn totaal niet bekend met de werkwijze van pianola's, en ik meen in eerste instantie dat de gebroken en verpulverde dikke slang bij de voetbalg het probleem is. Er komt geen druk in het mechaniek...Wanneer ik de slang vervangen heb, geeft dit geen resultaat, nog steeds geen druk. Langzaam begint het tot me door te dringen dat er geen druk maar onderdruk moet zijn. Ik kan echter geen scheuren in de balgen ontdekken. Gelukkig krijg ik contact met de Nederlandse Pianolavereniging die me uitnodigt om naar hun werkdag in Kerkdriel te komen. Ik neem het voetbalg-deel mee en hoor nu dat het balgdoek er weliswaar voor het oog goed uitziet, maar microscopisch poreus is. Het moet vervangen worden. Tussendoor krijg ik wijze raadgevingen betreffende de demontage. Er gaat een wereld voor me open. Niet in het minst door de enthousiaste verhalen tijdens de lunch. En dat is wel verrassend voor een amuzikaal iemand zoals ik. Wanneer ik naar huis rij, heb ik een lap balgendoek meegekregen. Cabriodoek uit Engeland wordt me gezegd. Waterdicht, maar ook luchtdicht. En flexibel. Het ziet anders uit dan het oorspronkelijke doek.

Dat doet meer denken aan de uitvinding van de Schotse chemicus Charles Macintosh die in 1824 voor het eerst waterdichte regenjassen maakte door tussen twee lagen stof een laagje Indiase rubber te doen. In Limburg is Macintosh nog altijd een bekende naam. Het Fonds voor Sociale Instellingen van de Staatsmijnen in Limburg had in 1929 en 1932 twee confectieateliers gesticht in de Westelijke- en Oostelijke Mijnstreek, respectievelijk in Geleen-Lutterade en Terwinselen. Deze hadden als doel om werkgelegenheid te creëren voor de vrouwen en de dochters van de mijnwerkers. In 1949 ontstond een samenwerking met het Britse Dunlop Rubber in 1949. (Wiki) Deze samenwerking werd genoemd naar Charles Macintosh, die in 1824 een regenjas op de markt had gebracht die dankzij het gebruik van rubber waterdicht was. Samen met uitvinder Thomas Hancock had hij dit tot een succesvol product ontwikkeld. Een eeuw later, in 1925, was hun bedrijf overgenomen door Dunlop. Het Nederlandse Macintosh Confectie fuseerde in 1953 met Beijer Confectie Ateliers uit Stein, eveneens in de Limburgse Mijnstreek. Eind jaren 70 was het een van de grootste kleermakers van Europa geworden.

Het versleten doek dat we van de pianolabalgjes lospeuterden bestond inderdaad uit twee lagen textiel met ertussen een zwarte substantie die aan rubber deed denken....

Pianobouw

Rond de tijd dat de pianola zijn intrede deed, had alleen België al meer dan 1000 pianobouwers. Het zullen niet allemaal grote bedrijven zijn geweest. Wel is zeker dat er al specialisten waren die onderdelen voor piano's maakten. De snaren, het gietwerk, de dempers, de hamertjes. En dit werd geassembleerd bij de pianobouwers. Zo werd ook de pianola snel gemeengoed. Eerst nog met specifieke eigenschappen zoals van de muziekrollen, maar gaandeweg bleek uniformiteit lucratiever. Uit wat we zagen blijkt de hoogwaardige techniek met bescheiden middelen. Maar anderzijds een start van automatisering die in onze maatschappij niet meer in te nemen is.

Wat was Marietje blij toen hun zwarte piano plaatsmaakte voor de nieuwe bruine pianola. Ze wist van zichzelf dat ze niet uitblonk in muziek. Haar moeder benadrukte echter al sinds ze 7 jaar was het belang van het maken van muziek. Zo zou ze later in de gegoede milieus een goede kandidaat worden op de huwelijksmarkt. Keer op keer mocht Marietje spelen tijdens de theebransjes. Maar wat een opluchting nu de automatisch spelende piano haar kunnen voor een deel zou kunnen overnemen. Zou het zo gegaan zijn? We zullen het nooit te weten komen. Feit is wel dat de pianola ongekend populair werd. Van oorsprong een vinding van de Amerikaan Edwin Votey, die zijn 'player piano' de naam 'pianola' gaf. De merknaam Pianola werd later een verzamelnaam voor alle automatisch spelende piano's. De pianola van Gruelles komt van de fabrikant Vitus Geveart uit Gent.

Dat België zo actief was in de bouw van muziekinstrumenten kan mogelijk verklaard worden uit zijn positie in de wereld: in 1900 stond het op plek 5 als industriële mogendheid. Reeds in 1887 bouwde de Luikse staalmagnaat Cockerill in China een staalfabriek en legden de Belgen daar een spoorweglijn aan van 1200 km. Er werden mijnen in Nederlands-Limburg opgestart (Oranje-Nassau en Laura) en grote investeringen in het Ruhrgebied gedaan. Er was veel kapitaal en kennis en dat had zijn invloed op kunst en cultuur. In 1905 vond in Luik de wereldtentoonstelling plaats. Brochures werden in alle hotels en treinen ter wereld verspreid. In 1930 deed men het nog eens dunnetjes over. Dit was het milieu waarin de pianohandel gedijde. Vitus Geveart had zaken in Gent, Luik, Doornik, Huy, Charleroi, Oudenaarde en Ieper. Wallonië was rijk, Vlaanderen arm.